

Riigikogu riigikaitsekomisjon

01.12.2025 nr 6-6/25-57

Vajadus täpsustada [Tsiviilkriisi ja riigikaitse seadus 668 SE](#)

Kohtuniku õigus nõuda enda vabastamist kavandatava TsiRkS § 103 alusel

Kui kehtiva RiKS § 46 lg 1 kohaselt on riigikaitsealase töökohustusega ametikoht riigikohtuniku ning teise ja esimese astme kohtu esimehe omad (osa kohtunikke oli määratud riigikaitsealase töökohustusega ametikohale lg 2 alusel), siis [tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu](#) (TsiRkS) § 100 lg 3 kohaselt oleksid kõik kohtuniku ametikohad kriisiülesandega ametikohad. See on tõstatanud küsimuse, kas esimese või teise astme kohtunik, kes näiteks perekondlikel põhjustel ei soovi kriisiülesandega ametikohal olla, saab taotleda enda ametist vabastamist TsiRkS §-s 103 (iseäranis lg 4) sätestatud korras. Seejuures on oluline märkida, et TsiRkS § 103 ei erine kehtivast RiKS §-st 51. Küsimus on tõusetunud üksnes seadusjärgsete kriisiülesandega ametikohtade laienemise tõttu kõigile kohtunikele.

Asjas on sõlmküsimus, kas TsiRkS § 103 reguleerib erinormina kohtuniku ametist vabastamist seoses kriisiolukorra või -ülesandega või on KS oma põhjaliku kohtunikuteenistust ja sellest vabastamist reguleeriva normistikuga ise eriseadus. Asja muudab keerulisemaks tõsiasi, et mõlemad on PS § 104 lg-s 2 nimetatud konstitutsioonilised seadused. Eelnõu seletuskiri sellele otseselt ei vasta, viidates vaid, et TsiRkS § 103 lg 2 teeb erisuse TLS-is ja ATS-is sätestatud tähtaegadest (lk 262), st pikendab neid. Kui tavaolukorras saab isik taotleda enda töölt või teenistusest vabastamist 30 päeva ette, siis kriisiülesandega ametikoha puhul pikeneb tähtaeg 60 päevani. Seletuskirja kohaselt on sätte eesmärk tagada asutuse või ettevõtte sujuvam töö jätkamine. Seevastu lg-d 3 ja 4 võimaldavad taotleda erandkorras enda vabastamist etteteatamistähtaega järgimata.

Kuna eelnõust ega seletuskirjast (samuti kehtivast RiKS-ist ja selle seletuskirjast) vastust ei ilmne, tuleb küsimusele vastamiseks vaadata, millised on üldlase kriisiülesandega ametikohad. Täpsemalt on kriisiülesandega ametikohti kahesuguseid. Ametikohajärgsed on need, mis on nimetatud TsiRkS § 100 lg-s 3: Vabariigi President, Vabariigi Valitsuse liige, Riigikogu liige, Euroopa Parlamendi liige, riigikontrolör, õiguskantsler, riigisekretär, riigi peaprokurör, kohtunik, Eesti Panga Nõukogu esimees, Eesti Panga president, Finantsinspektsiooni juhatuse liige ning KOV-i valitsuse ja volikogu liige. Ülejäänud kriisiülesandega ametikohad on need, mida pole seaduses nimetatud ja mille asutused on määranud TsiRkS § 100 lg 4 alusel.

Mitme ametikohajärgse kriisiülesandega ametikoha volituste lõppemine on vähem või rohkem reguleeritud otse põhiseaduses. Näiteks lõpevad PS § 82 p 1 kohaselt Vabariigi Presidendi volitused ametist tagasiastumisega. Seepärast on selge, et TsiRKS § 103 pole kohaldatav kõigile ametikohajärgse kriisiülesandega ametikohtadele. Järelikult ei saa TsiRKS § 103 (põhiseaduspärane) eesmärk olla hõlmata kõik kriisiülesandega ametikohad. Samuti torkab silma, et enamiku TsiRKS § 100 lg-s 3 nimetatud ametikohtade ühine nimetaja on, et nende suhtes ei kohaldata ATS-i¹, st tegemist on ametitega, millel kohta on selge eriregulatsioon. Pealegi näib TsiRKS § 103 sõnastus hoopis enam kui põhiseaduslike institutsioonide täitjate ametist vabastamiseks sobivat selge ja tavalise hierarhilise töö- või teenistussuhte puhul (viited ebaväärikale kohtlemisele jne). Seetõttu tundub TsiRKS § 103 olevat rakendatav kas ainult või esmajoonel TsiRKS § 100 lg 4 alusel määratud ülejäänud kriisiülesandega ametikohtade puhul. Ei TsiRKS-i ega kehtiva RiKS-i seletuskirjast ei nähtu tahet ümber kujundada kõrgemate riigiametnike ametist vabastamist kriisiolukorras.

Kohtunikud ka ei vaja TsiRKS § 103 kohaldamist. Esiteks on ilme, et TsiRKS § 103 lg 2 eesmärk on olnud pikendada kriisiolukorra ajal ametikohalt lahkumise etteteatamistähtaega. Kohtuniku puhul oleks sellel äraspidine toime, mil KS § 99 lg-st 1³ tulenev üheksa kuu pikkune tähtaeg lüheneks 60-päevaseks. Kui aga peaks tekkima vajadus TsiRKS § 103 lg-tes 3 ja 4 kirjeldatud erakorralise vabastamise taotlemiseks, võimaldab KS § 99 lg 1³ mõjuval põhjusel tähtaega lühendada. Seejuures on kahtlemata tõsi, et nimetatud võimalus kaitseb kohtunikku vähem kui TsiRKS § 103 lg-tes 3 ja 4 sätestatu. Samas on see põhjendatud, sest kohtunikul on tema põhiseaduslikest garantiidest ja rollist tulenevalt kriisiolukorra ajal suurem talumiskohustus.

Teeme Riigikogule ettepaneku TsiRKS § 103 kohaldamisala täpsustamiseks, et sellest oleks üheselt mõistetav, millistele kriisiülesandega ametikohtadele see kohaldub. Lisaks kohtunikele puudutab see küsimus kogu poliitilist võimu (vt TsiRKS § 100 lg 3) ja seega sisuliselt riigi põhikorra toimimist kriisiolukorras.

Samas ei piisa sellest, et eelnõus selgemalt sätestada, et kohtunikele (ja teistele ametikohajärgse kriisiülesandega ametiisikutele) eelnõu § 103 ei laiene. Tuleks läbi mõelda, kas võiks olla põhjendatud võimaldada kohtunikul osaleda sõjalises riigikaitstes, kui ta ei täida kohtu juhtimisega seotud ülesandeid. Samuti peaks normistik võimaldama paindlikkust ka perekondlike vajaduste tarbeks (näiteks pere eest hoolitsemine või nende evakueerimine). Põhjendatud võib olla kaaluda ajutist kriisiülesandest vabastamist, sest kohtuniku ametikoha eluaegsuse garantiiga (PS § 147 lg 1) võib olla vastuolus, kui kohtunik peab kriisiolukorras taotlema perekondlikel põhjustel enda ametist vabastamist. Samuti võib olla põhjendatud kaaluda, kas kõigi kohtunike ametikohtade lugemine kriisiülesandega ametikohtadeks erinevalt kehtivast RiKS § 46 lg-st 1 on põhjendatud. Kui osa kohtunike ametikohti ei oleks kriisiülesandega ametikohad, võimaldaks see eeltoodud küsimused lahendada kohtusiseselt.

Peame oluliseks, et kohtunikud mõistaksid kriisiülesandega seotud õigusi ja kohustusi, samuti neist tulenevaid piiranguid ja otsustusruumi ulatust aegsasti enne seaduse jõustumist, mistõttu palume küsimust käsitleda esimesel võimalusel ja anda meile tagasisidet.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Liina Reisberg

Riigikohtu õigusteabe- ja koolitusosakonna juhataja

---

¹ ATS § 2 lg 3. Lisaks ei kohaldata ATS-i ega TLS-i FI juhatuse liikme suhtes.